

Mats Parner

I Ukrainakrigets och Natoprocessens slagskugga

Följande är en recension av Jan Guillous (JG) senaste roman *Eventuellt uppsåt – Att döda ortens gangsters*. I likhet med många av hans övriga romaner så har den verklighetsförankring, där mycket är sådant som JG själv upplevt och skrivit om under den tidsperiod som romanen behandlar. Romanen har på så sätt blivit en slags mix av thriller och dagbok.

Eventuellt uppsåt handlar delvis om svenska problem, såsom telefonbedrägerier, gangstergängen m m. Men eftersom kriget i Ukraina började i början av 2022, så upptar det och dess konsekvenser (t ex den svenska Nato-ansökningen) en viktig plats i boken.

Guillous syn på kriget är klarsynt. Han passar också på att ge tidningen *FiB/K* en ordentlig känga för publiceringen av en fullkomligt befängd artikel som omedelbart innan det ryska anfallet låter oss veta att Ryssland bara är fredsälskande.

Dessa frågor tar Mats Parner upp i sin recension, men för att ge lite kött på benen så har vi medtagit en Bilaga som utförligare återger vad JG säger om detta.

Martin F

Någon gång på förhösten 1973 arrangerade Folket i Bild/Kulturfront-gruppen i Karlstad ett succéartat opinionsmöte med Jan Guillou. IB-affären hade briserat under våren, allmänhetens intresse var stort, entusiasmen såväl som vreden högst påtagliga och Guillou på ett strålande humör trots efterhängsen sommarförkylning. Applåder och ideliga skrattsalvor avlöste av varandra i nittio minuter. Det slog mig att Guillou är en sällsynt talangfull entertainer och lika hemmastadd i talarstolar som på storviltjakter i Sibirien eller i Afrikas djungler (alternativt savanner).

Detta bekräftar han också flera gånger i nutidskrönikan *Eventuellt uppsåt – Att döda ortens gangsters* (Pirat, 2023), där han mot slutet betonar den specifika vikten av regelbunden kontakt med sina läsare på festivaler, bokmässor, litteraturaftnar och föreläsningkvällar, inte minst i landets småorter. ”Jag vill alltid till Bodafors”: – En sån upplevelse väger upp 10 000 hatiska mejl ifrån Sverigedemokraterna plus åtskilliga nyutgivna relationsromaner...

I *Den som dödade helvetets änglar* (Pirat, 2022) återförenades det ryktbara teamet Erik Ponti och Carl Hamilton, journalisten och underrättelseofficeren, den förre med samma tilltalande genupsättningar som JG själv, den senare i rakt nedstigande led befryndad med Den vandrande vålnaden med säte och stämma i Bengalis dödskallegrotta. Det greppet visade sig vara ett lyckokast med underhållningsvärde av bästa märke.

Både underhållningsinslagen och trivselsingredienserna är väl tillgodosedda också i den nya Ponti- och Hamiltonboken, inte minst med generösa interiörer från växt- och djurriket. Snödroppar, liljekonvaljer, blåsippor, vitsippor, gullvivor och tulpaner blomstrar för vind och bugar för lind, medan dubbeltrastar, korsnäbbar, sädesärlor, ladusvalor, duvhökar, sparvhökar, koltrastar, dovhjortar, harar, rävar samt älgar visar prov på avsevärt större rörlighet än vad blommor, bin och Ponti själv ådagalägger, i all synnerhet efter dennes brott på lårbenshalsen i norska Lillehammer.

Skildringens huvudtema är inledningsvis de allt vanligare telefonbedrägerierna mot Sveriges åldringar, något som efterhand utmynnar i Pontis och Hamiltons allt dristigare kamp mot hela den organiserade brottsligheten. Deras projekt tillväxer exponentiellt i tempo furioso, militära enheter kopplas in, likaså Försvarets Radioanstalt (FRA), och på gamla dar avancerar Ponti en smula oväntat från korpral till äkta fänrik. Fyra unga och gränslöst ambitiösa datasnillen – med kodnamnen Mac Beth, X-Ray, Hotspur och Lady Godiva – erbjuds strategiska uppdrag och uppgraderas på Hamiltons privata initiativ från hackers till kadetter i striden på liv och död mot gangstergängen. Det hela är synnerligen lustfyllt återgivet och effektivt iscensatt. Mindre lustfylld är däremot verkligheten, den bistra verklighet i vilken Ryssland går till fullskalig attack mot Ukraina, Nato vinner insteg på bekostnad av vår alliansfrihet, och den svenska högerpopulismen med SD som vägvisare erövrar ny terräng. Guillou resonerar klokt om allt detta.

Kriget, Nato och Jimmie Åkessons strävsamma nätgarde utgör av idel goda skäl nav och hjärtpunkter i hans ’eventuella uppsåts’-volym.

På sidorna 73–77 ägnar sig Ponti, alias Guillou, åt läsning av tidskrifter som av olika skäl blivit liggande och råkar som av en ödets nyck sätta huggtänderna i nummer 2/2022 av *Folket i Bild/Kulturfront*. Där skriver ”Christer L” – L som i Lundgren – med redaktionskommitténs goda minne om Moder Rysslands outsläckliga fredsvilja, om ansamlingen av nazister i Ukrainas ledarskikt och om den USA-organiserade statskuppen i Kiev efter Majdanprotesterna 2013–14. Det var och är alltså rena propagandaklichéer, alla omsorgsfullt tillyxade i Kreml, som Christer L valde att prångla ut på framskjuten tidskriftsplats ett par dagar före Rysslands invasion i fjol. Kanske bör jag gå på FiB/Kulturfronts femtioårsfest ”till våren”, antecknar Guillou. ”Jag borde hålla tal om hur det var på den tiden då vi ännu var antiimperialister.”¹

Gotland är vår akilleshäl, lyder en tes som i årtal förfäktats på skilda håll i den svenska medievärlden. Ryssland kan inte angripa de baltiska staterna utan att först besätta och behärska Gotland, heter det i nästa sats. Därför måste Sverige bli fullvärdig Nato-medlem.”

¹ Ett längre utdrag ur Guillous uppgörelse med Christer L:s märkliga artikel finns i bilagan nedan.

Dessa tankegångar haltar minst sagt betänkligt. De gör så, eftersom det apostroferade resonemanget implicerar att en svensk Nato-anslutning av gåtfulla orsaker skulle frälsa *oss* ifrån ondo, samtidigt som *Nato-staterna* Estland, Lettland och Litauen uppenbarligen betraktas som fullt lovligt byte, detta trots att de redan kamperar under Natos kärnvapenparaply. Motsägelsen är skriande – och är protokollförd både i *Eventuellt uppsåt* och i Guillous Aftonbladet-kolumn den 30 januari 2022.² Till detta kommer att Donald Trump, känd som Vladimir Putins förste älskare, kan vara Natos högste befälhavare efter nästa presidentval i USA.

En tänkt svensk Nato-anslutning fick aldrig platsen den förtjänade i fjolårets deprimerande valrörelse. Hela Nato-komplexet smugglades undan i förhoppning om att ”en enad och lyckligt upphetsad höger” (sidan 249) på så vis skulle desarmeras. Sedan gick det som det gick i valet.

Jag har ibland sagt att Guillou i sina historiska romaner tenderar att vara mångordig och överambitiös; läsarens fantasi motas av Janne i grind och ges inte tillräckligt spelrum. Av sådant finns dessbättre noll och intet i Ponti- och Hamiltonböckerna och heller inte i *Ordets makt och vanmakt – mitt skrivande liv* (Pirat, 2009) som är det bästa jag läst av den snart 80-årige JG. Den sortens jag-litteratur är hans rätta element. Allsköns åldersrelaterat elände får, som på beställning, väl tilltaget utrymme i den nya boken och registreras med bister humor men framför allt med en redlig dos självironi. Det är ju en egenskap, som Guillou annars inte brukar förknippas med.

Sist och slutligen får man veta att han tar sitt uppdrag som kolumnist i *Aftonbladet* (varannan söndag) på tillbörligt allvar och ägnar ansevärd tid åt både formuleringar och researcharbete. Dessa ambitioner ledde till en kortare men infekterad konflikt med Lena K Samuelsson, AB:s chefredaktör och ansvariga utgivare, eftersom Guillou i slutet av februari i fjol vägrade att skriva om den då påbörjade invasionen av Ukraina. Grejen är nämligen inte att till varje pris vara först – utan i stället att ”vara bäst” och skriva något av vikt och av bestående värde. Söndagen den 13 mars 2022, när tiden mognat, inledde han sin AB-krönika enligt följande:³

Den 27 februari, redan på tredje dygnet, stod det klart att Ryssland förlorat sitt krig mot Ukraina. Det kommer att stå den ryske diktatorn Vladimir V. Putin och det ryska folket dyrt. Men dessvärre Ukraina och det ukrainska folket ännu dyrare.

Ja, blixtkriget och den i Kreml förväntade blixtssegern kom att omvandlas till ett vidrigt utnötningskrig.⁴

Bilaga – utdrag

Här följer citat som rör kriget i Ukraina, hämtade från Guillous roman.

1. *FiB/K* på tröskeln till ryska invasionen – ett ordentligt klavertramp

[Ur kapitel II]

”När Ryssland vill trappa ner konfliktnivåerna uppfattas det som hot”, informerades jag om i, av alla tidskrifter, *Folket i Bild/Kulturfronts* nummer 2 i år [2022].

Jag var tvungen att läsa om rubriken för att övertyga mej om att jag läst rätt.

² Se [Bombliberalerna står och skäller under fel träd](#) (AB 31/1 -22)

³ [Putins uppvaknande måste ha varit brutalt](#) (AB 13/3 -22)

⁴ Guillou har mycket förnuftigt att säga om den ryska invasionen. Fler exempel ges i bilagan nedan.

Jodå. Ryssland trappade ner konflikten runt Ukraina. Tydligen genom att förlägga en militärmanöver med 100 000 man längs Ukrainas gräns? Eller genom att skicka ut sin utrikesminister Sergej Lavrov för att varna Sverige och Finland med att om vi så mycket som sneglade åt Nato skulle det få ”militärtekniska konsekvenser”.

Fast just de detaljerna nämnde inte artikelförfattaren. Ty han hade fäst sig vid helt andra passager i den ryske utrikesministerns propåer från december förra året, nämligen en gripande hänvisning till det enligt FN-stadgan otillåtna med ”användning av våld på något sätt”, en formulering som självklart visade på Rysslands principfasta fredsvilja.

Hotet mot Ukraina kom från helt annat håll, upplystes *Folket i Bild/Kulturfronts* läsekrets. Nämligen, något överraskande, från ”Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg och Sveriges försvarsminister Peter Hultqvist” som skulle ha hotat Ryssland med att ”genom krig återerövra såväl Krim som utbrytarrepublikerna Donetsk och Luhansk”.

Den svenske försvarsministern har såvitt jag kunnat uppfatta aldrig någonsin presterat ett rakt och otvetydigt svar på en fråga. Men om han sagt något som kunde tolkas som att Sverige, tillsammans med Nato, skulle gå i krig mot Ryssland så skulle det minst sagt stått i tidningen. I all synnerhet som detta kommande västerländska krig skulle bli ”förödande för Ukrainas folk”.

Sverige deltog alltså i en konspiration med Nato för att föröda Ukraina?

....

Christer L. som jag kände honom stod alltid på rätt sida, han var alltid politiskt korrekt innan det blivit ett skämtsamt skällsord, lika mycket motståndare till USA-imperialismen som Sovjetunionens socialimperialism, som var vår term. Och nu företrädare och propagandist för Putins ryskromantiska imperialism. Han till och med drog valsen om den förhärskande nazismen i Ukraina, hela det ryska batteriet sänks som på antisemitismen.

”Det var de nazistiska, fascistiska och antiryska krafter som fördes till makten genom den av USA organiserade statskuppen och förklarade krig mot den ryskspråkiga delen av landets befolkning ...”

Kamrat Christer L, veteran i den antiimperialistiska rörelsen, skriver alltså i *Folket i Bild/Kulturfront*, med antiimperialism som en av sina tre huvudparoller, ett underförstått försvar för den händelse att Ryssland mot all rim och reson skulle anfalla Ukraina. I så fall vore det ”broderlig hjälp”, ungefär som när Sovjetunionen ockuperade Tjeckoslovakien 1968? En befriande hjälteinsats, den här gången för att rädda sina förtryckta landsmän som riskerade att folkmördas av ukrainarna och dessutom befria Ukraina från nazismen?

Det kommer visserligen inte att ske. Vladimir Vladimirovitj Putin kan inte vara så knäpp som kamrat Christer L...⁵

...

Det är femtio år sen jag var med och startade *Folket i Bild/Kulturfront*... Det vore fullkomligt omöjligt att föreställa sig att vår tidning i framtiden skulle kunna publicera en artikel som otvetydigt tog ställning för rysk imperialism.

Det vore likaledes trist om någon borgerlig ledarskribent råkade snubbla över Christer L:s artikel och hitta bevis för att ”vänstern” numera blivit Putins lakejer. Det vore så oräddvist, jag har inte sett ens liknande tankegångar i någon annan vänstertidskrift och jag unnar verkligen inte våra bombliberala ledarskribenter den skadeglädjen.

⁵ Jo, det var Putin.

2. Många misstog sig om krigsutbrottet

[Ur kapitel III]

Som man bäddar får man ligga. I förra veckan bäddade jag med taggtråd och glasskärvor. Iklädde mej dumstrut i stället för nattmössa, i vilken jag dock talade.

...

Att jag skämde ut mej i tv-programmet Malou efter 10 kan man möjligen se på med lite försonande humor, tvärsäkra uttalanden om tillståndet i världen blir rätt kul när de omgående visar sig vara käpprätt fel.

...

Hos Malou hade Göran G[reider] och jag således bara avspänt trevligt. Tills Malou mot slutet frågade oss om Ryssland ändå inte, trots allt, var på väg att starta ett anfallskrig mot Ukraina?

Det trodde vi inte. Vi framförde intelligenta och kunniga argument för att backa upp vår tro. Ukraina var ju Europas näst största land efter Ryssland, alltså betydligt större än Frankrike och med en befolkning på 44 miljoner fördelad mellan landsbygd och 200 städer. Ukrainarna hade byggt sin självständighet i över trettio år, de skulle göra beslutsamt militärt motstånd i händelse av rysk invasion, de hade en stridserfaren armé, större delen av befolkningen talade eller förstod ryska. För Ryssland att militärt anfälla Ukraina vore som om Sverige skulle ge sig på Norge. Och så vidare.

För säkerhets skull tillfogade vi att man förvisso kan betvivla Putins och hans styrande krets fredsvilja och demokratiska sinnelag. Men inte deras intelligens och deras underrättelse-tjänsters förmåga att inhämta information. Kort sagt vore en rysk invasion ett alldeles för idiotiskt projekt för att ha möjlighet till framgång.

Dessa klokt omdömesgilla och sakligt välgrundade synpunkter framförde vi alltså hos Malou onsdagen den 23 februari.

Två timmar efter att jag kommit hem upptäckte jag att jag hade fått ett sms från Carl. Meddelandet var kortfattat:

Såg din briljanta militärstrategiska analys i TV. I morgon 06:00 Moskvatid får du äta upp den. P gav anfallsordern för två timmar sen.

3. Ryssarnas försök att inta Kiev misslyckades

[Ur kapitel III]

Ryssarna åkte nämligen på stryk. Mycket stryk.

Deras taktiska upplägg förutsatte att de snabbt och utan att möta motstånd skulle inta Kiev, eliminera den ukrainska statsledningen och ersätta den med ett gäng marionetter som klädda i kostym, slips och paraduniformer transporterades med trossen tätt efter den första pansarkolonnen på väg mot Kiev. Intressant nog hade stridsvagnsbesättningarna också varit finklädda i sina paraduniformer, som om de varit på väg direkt till segerparaden. Men ukrainarna sköt invasionsstyrkans förtrupper i småbitar.

Putins Plan A hade alltså misslyckats i grunden. En snabb och närmast symbolisk seger, nyinstallerad regim, segerparad på huvudgatan Kresjtjatic och jublande befriade folkmassor skulle ha tagit Västvärlden på sängen, splittrat EU och handlingsförlamat såväl Nato som Vita huset i Washington. Världen skulle ha stått inför fullbordat faktum.

Jag frågade förstås vad som kunde tänkas vara Putins Plan B. Men det kunde ingen svara på just nu, inte ens Putin, hävdade Carl... Det enda som var säkert var att vi hade flera månaders krig framför oss.

...

Första rondan hade överraskande slutat med ukrainsk seger. Ryssarna hade definitivt misslyckats med en snabb erövring av Kiev och åkt på rejäla förluster. Nu försökte de omringa stan, intog byar och småstäder i en vid omkrets och byggde skyttevärn som om de förberedde en lång belägring och bombarderade stan på måfå med långskjutande artilleri och kryssningsmissiler, än så länge inte med raketartilleri. De verkade kort sagt inte veta vad de sysslade med och hur de skulle modifiera sin strategi nu när Plan A definitivt hade misslyckats. Kievområdet var för stort för en effektiv omringning med de resurser som ryssarna just nu förfogade över. Med andra ord ett rätt hoppingivande läge.

4. Plan B lyckades inte heller

[Ur kapitel V]

De mekaniserade ryska förbanden måste hålla sig till asfalterade vägar därför att naturen är oframkomlig på grund av lerslemmet. Ryssarna hamnar i köbildning och trafikstockningar som blir lätta mål för ukrainsk gerillakrigföring, i bästa fall med hjälp av svenska pansarskott.

Ryssarna tvingades mer eller mindre desperat omgruppera för att anfälla och eventuellt ockupera Ukrainas näst största stad Kharkiv. Det blev deras Plan B efter att ha misslyckats med sitt Blitzkrieg mot huvudstaden Kiev.

Hästens mun, det vill säga Carl, som vet allt vad svensk underrättelsetjänst vet, eftersom de också har en hästens mun i form av CIA, NSA, MI6, BND och alla de andra västerländska spionorganisationerna, låter meddela att ryssarna åter är på väg att misslyckas.

De kommer inte att kunna inta Kharkiv, fortfarande till stor del beroende på rasputnizan. Det är uppmuntrande nyheter, som jag dessutom tror på. Eftersom allt som hästens mun hittills meddelat visat sig korrekt efter någon tid.

5. Plan C då?

[Ur kapitel V]

Men det kan bli en kortsiktig glädje. Ryssarnas Plan C kommer att bli en kraftsamling för att slutgiltigt erövra hela Donbasområdet i söder och sydöst. Då har man å ena sidan gett upp alla planer på en snabb och politiskt hanterbar seger och kommer att övergå till ett utnöttningskrig under lång tid och systematisk förstörelse av all ukrainsk infrastruktur och bebyggelse och, än värre, massmord på den ukrainska civilbefolkningen.

När leran torkat upp kan ryssarna börja positionera sitt artilleri och raketartilleri. De kommer på så vis att utkämpa andra världskriget en gång till. Utplåna allt framför sig, byar, städer, köpcentra, kyrkor, bostadshus, allt.

...

Ukraina var skådeplatsen för några av andra världskrigets värsta grymheter när den nazityska krigsmakten förintade och mördade allt i sin väg. Syftet var att utplåna Ukraina som land och skapa tyskt Lebensraum. Det är en nära nog ofattbar historisk ironi att ryssarna nu anammat samma strategi. Till och med med liknande motiv och propaganda, som att Ukraina egentligen inte existerar och alltid har varit, åter ska bli och sen förbli en del av heliga Moder Ryssland.

Hästens mun säger att bara två saker, båda mindre troliga som det ser ut nu, i längden kan förhindra en rysk militär förintelseseger.

Den ena möjligheten är att en statskupp i Moskva skulle störta Putin från makten och att en ny regim skulle dra sig tillbaka medan man skyllde det förfärliga misslyckandet på Putins galenskap.

...

Den andra möjligheten för Ukraina att överleva är att Västvärlden håller ut, får fram tillräcklig mängd av effektiva vapen i tid och dessutom fortsätter att betala priset för en sanktionspolitik som drabbar delar av Europa lika hårt som Ryssland. Hur troligt är det när vinterkylan rullar in över Tyskland och andra europeiska länder som gjort sig beroende av ryska gasleveranser?

6. Sänkningen av robotkryssaren *Moskva*

[Ur kapitel VI]

Det var en fin skärtorsdag av högst olika skäl. Störst av allt var nyheten att ukrainarna sänkt robotkryssaren *Moskva*, den ryska Svarta havs-flottans flaggskepp.

Det var en oerhörd händelse, en ofattbart stor motgång för Putin, ett förnedrande fiasko. Ryssarnas försök till förklaring, att fartyget i själva verket sjönk till följd av en självförvållad brand ombord är inte bara löjeväckande. Carl hade omåttligt roligt när han berättade vad som hänt, men påpekade också att det var en stor lättnad att ryssarna kom med sin befängda förklaring till det inträffade.

Löjeväckande var deras version därför att det krävs fenomenalt uselt sjömanskap för att ett stort modernt örlogsfartyg skulle gå till botten på så vis. Alla fartyg, men i synnerhet militära fartyg, är enormt välutrustade när det gäller att bekämpa brand ombord. Av lätt insedda skäl. Varje besättning tränas oupphörligt i brandbekämpning.

Men det ryska försöket till bortförklaring var också en lättnad därför att det visar att det verkligen var ukrainarna som sänkte henne. När de första fragmentariska uppgifterna om händelsen kom kunde man ju frukta att det var något västerländskt system, eller än värre något Natofartyg, som genomfört attacken. I så fall skulle vi ha befunnit oss farligt nära ett världskrig. Och då skulle Putin sannerligen inte ha kommit dragandes med förklaringen ”olyckshändelse”.

Men vem hade trott att ukrainarna hade kapacitet att genomföra en sådan attack? Eller att en rysk robotkryssare hade så bristfälligt försvar att de inte kunde slå ut ett par inkommande missiler.

Ukrainarna hävdar till och med att det var egentillverkade sjömålsrobotar av typen Neptun som stod för jobbet. Det behöver förstås inte vara sant, även om det är den lämpligaste sanningen. Hursomhelst är sänkningen av Moskva ukrainarnas största militära framgång sedan de lyckades slå tillbaka erövringsförsöket av Kiev.